

ΦΩΝΗ ΛΑΟΥ, ΦΩΝΗ ΘΕΟΥ

Ι περικλείει ἐν ἑαυτῇ ἢ τὴν φράσιν πυκνὴ καὶ σφυρήλατος, τὸν δὲ νοῦν βαθυτάτη αὐτῆ παροιμία, ἢ τὸν λαὸν ὡς διερμηνεία ἐπὶ τῆς γῆς τῶν βουλῶν τοῦ Ὑψίστου θέλουσα ;

Τὴν δυσχερῆ ἀπάντησιν τοῦ ἀνωτέρω ἐρωτήματος εὐρίσκομεν βεβαίως ἐν τῇ ἀναλύσει καὶ ἐξετάσει τῶν προϊόντων τῆς ἀλανθάστου σοφίας τῶν λαῶν, ἅπερ θαυμάζοντες καὶ ἀδυνατοῦντες πολλάκις νὰ ἐξηγήσωμεν ἀποδίδομεν εἰς θεῖαν τινὰ ἔμπνευσιν, εἰς οὐρανίαν τινὰ δικαιοσύνην.

Ὁ λαὸς διὰ τῆς ἀνωτέρω παροιμίας παρίσταται ὡς ἡ θεότης τῶν ἀρχαίων, εἰς ἣν οὗτοι ἀπέδιδον τὴν ἐφεύρεσιν τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν. Καὶ ἀληθῶς τίς δὲν θαυμάζει τὴν ἀλληλουχίαν καὶ ἀρμονίαν τῶν ἔργων τοῦ λαοῦ, καὶ τίς δὲν θεωρεῖ αὐτὴν ὑπεράνθρωπον ; Καὶ ἐν τῇ γλώσῃ καὶ ἐν τῇ θρησκείᾳ καὶ ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ ἐν τῇ νομοθεσίᾳ καὶ ἐν τῇ ποιήσει καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ οἰκονομίᾳ καὶ ἐν πάσις συλλήβδην ταῖς τέχναις καὶ ἐπιστήμασι ὁ λαὸς παρίσταται ὡς ζωντανὴ τις ἐνσάρκωσις.

Ὁ λαὸς ἀνῆλθε τὰς ἀκροτάτας κορυφὰς τῆς ποιήσεως, ἣτις ἐστὶν ἡ φιλολογία αὐτοῦ καὶ τῆς ὁποίας τὰ προϊόντα ἀποπνέοντα τὴν ψυχρινὴν καὶ ζεῖδωρον τοῦ Παρνασσοῦ καὶ Ὀλύμπου αὔραν ἐθαύμασε καὶ προσεκύνησε πάντοτε τὸ ἄτομον. Ὁ λαὸς ἐθαυματουργήσεν ἐν τῇ δημιουργίᾳ τῶν νέων διαλέκτων. Αὐτὸς κατέθετο τὰ κυκλωπικὰ θεμέλια τῆς εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας· δι' αὐτοῦ ἐλύθησαν τὰ δυσχερέστατα προβλήματα τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας. Πρὸ δὲ τῶν σοφῶν καὶ γιγαντικῶν ἔργων αὐτοῦ ἱλιγγιῶν οἰκονομολόγος τις λέγει· «ἐν ᾧ ὁ φιλόσοφος μεμονωμένος εἰς τὸ δωμάτιόν του δὲν δύναται πολλάκις νὰ εὕρῃ τὸ σημεῖον ἐν ᾧ συνευνοῦνται τὰ ἀντίθετα προσωπικὰ συμφέροντα, ὁ λαὸς ἐν ἀκραιῇ τὸ εὐρίσκει εἰς τὸν φόρον τῆς Ῥώμης, εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν, εἰς τὴν σύγκλητον τῆς Βενετίας, εἰς τὸ κοινοβούλιον τῆς Ἀγγλίας». Ἀλλ' εἶνε λαὸς πάντοτε ὁ τοῦ λαοῦ τὸ ὄνομα φέρον ; Ὁχι. Ἡ κυριαρχία τοῦ λαοῦ εἶνε κυριαρχία τοῦ

ὀρθοῦ λόγου· ὁ δὲ ὀρθὸς οὗτος λόγος, ἵνα βασιλεύσῃ καὶ καθυποτάξῃ ὑπὸ τὸ κράτος ἑαυτοῦ πᾶσαν ἄλλην δύναμιν, ἔχει νὰ παλαίσῃ πρὸς τόσας τῆς κοινωνίας ἡμῶν προλήψεις, πρὸς τὰς ἀλόγους δεισιδαιμονίας καὶ ἀχαλινώτους ὑπερβολὰς τῆς ἀμαθίας, πρὸς τόσας πλάνας καὶ πάθη.

Ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸς τὴν ἀλήθειαν κινούμενος εὐρίσκει μὲν πάντοτε τὴν πρὸς αὐτὴν ἄγουσαν εὐθεῖαν ὁδόν, ἀλλ' εὐρίσκει αὐτὴν μετὰ πολλὰς πλάνας καὶ περιπετείας. Στρέφει πρὸς αὐτὴν μετὰ τῆς ἰδίας σπουδῆς, ἥτις συνήργησεν εἰς τὴν ἀποπλάνησίν του. Τὸ προπάτημά του δὲν εἶνε οὔτε ταχὺ οὔτε εὐθύ· ἀλλὰ διὰ βημάτων ἀβεβαίων καὶ κλονιζομένων προχωρεῖ πάντοτε καὶ μετροῦσι κατόπιν μετ' ἐκπλήξεως τὸ ὅποῖον διέτρεξε διάστημα ὁπότεν δὲν ἐμποδίσθη ἢ δὲν ἐσπρώχθη εἰς τὰ ὀπίσω ὑπὸ τῆς δυναστείας. Σπεύδων βραδέως πρὸς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας, τελειοποιῶν τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν, λύει τὰς ἀλύσεις τοῦ λαοῦ, ἀνοίγει τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν δεσποτῶν του καὶ ῥίπτει ἐν πᾶσιν αἰωνίους φωτεινὰς ἀκτῖνας.

Καὶ αὐτοῦ τοῦ λαοῦ μέγα μέρος ἀκολουθεῖ πολὺ πόρρωθεν τὰς προόδους τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ, τὸ δὲ φῶς τοῦ ὀρθοῦ λόγου φθάνει μέχρις αὐτοῦ, ἀφ' οὗ προηγουμένως λάμψῃ ἐπὶ μακρὸν χρόνον εἰς πολλὰς γενεάς.

Ἐγκεῖται τῷ ὀργανισμῷ τοῦ ἀνθρώπου διάθεσις τις ἐκ τῆς εὐγενεστάτης καὶ ἐνεργητικωτάτης δυνάμεως, τῆς φαντασίας, πηγάζουσα, ἥτις παροτρύνει αὐτὸν ἐνίοτε νὰ πιστεῦῃ ὅτι οὔτε εἶδεν, οὔτε ἐξήτασεν, οὔτε καὶ ἐνόησε.

Τὸ λογικὸν μόνον, ἢ δύναμις δηλαδὴ τοῦ παρατηρεῖν, τοῦ ἀποδεικνύειν, τοῦ συγκρίνειν, τοῦ ἀναλύειν, ἀσφαλίξει τὴν ἀλήθειαν τῶν λογισμῶν ἡμῶν. Τὸ δὲ εἶδος τῆς δόξης, τὸ ὀνομαζόμενον κοινὴ γνώμη, εἶνε ἡ γνώμη ἐκείνη, ἥτις δεχομένη τὰ πλείοτερα ἀποτελέσματα τῶν σταθερῶν παρατηρήσεων, τῶν βεβαίων δοκιμῶν, τῶν ἀκριβῶν συλλογισμῶν χαρακτηρίζει τὰς πεφωτισμένας τῶν πολιτῶν τάξεις.

Ἡ κοινὴ γνώμη πρέπει νὰ εἶνε ἡ γνώμη τοῦ λαοῦ διὰ νὰ εἶνε σεβαστὴ καὶ ἐπιτακτικὴ, διὰ νὰ λάβῃ τὸν τίτλον κοινῆ.

Ἐν ὅσῳ ἔχει ἀντισηκῶμα (contre—poids) τὴν δύναμιν τῶν χυδαῖκων φρονημάτων· ἐν ὅσῳ μέγα μέρος τοῦ λαοῦ βλέπει πολὺ μακρόθεν τὰς προόδους τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος· ἐν ὅσῳ κρατεῖ τῶν συστατικῶν αὐτῆς στοιχείων μέρος ἀποβλήτων ἰδεῶν· ἐν ὅσῳ ἡ παιδεία δὲν ἀνοίγει, κατὰ Κοραῆν, τὰς αἰσθήσεις τοῦ βεβλαμμένου καὶ

κατεσκληρότος ὄχλου εἰς ὑποδοχὴν καλῆς διδασκαλίας, δὲν καθαρίζει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς λέπρας τῆς κακοηθείας καὶ βαρβαρότητος καὶ δὲν τον ἀναγκάζει ν' ἀποδιώκῃ τὴν ἀργίαν ὡς παρὰίτιον πολλῶν καὶ πικνοειδῶν κακῶν· ἐν ὅσῳ εὐρίσκει στάδιον πρὸς ἐργασίαν κατ' αὐτῆς ἢ δημοκοπία· ἐν ὅσῳ θορυβῶδεις περιστάσεις κινουσί τὴν βιαίως· ἐν ὅσῳ δὲν προσεκτῆσατο τὴν δύναμιν, ἴν' ἀντιστῆ κατὰ πάσης κυβερνητικῆς χαλιναγωγίας, δὲν δύναται, ἐνδεδυμένη τὴν βασιλικὴν αὐτῆς πορφύραν, ν' ἀναβῆ καὶ καθίσῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου.

Ἰπὸ τὸ κράτος τῶν ἀνωτέρω διατελοῦσα ταπεινοῦται, παρασύρεται, ἀποπλανᾶται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ καθίσταται πολλακίς ἀγνώριστος. Ἡ φωνὴ αὐτῆς δὲν ἀκούεται πνιγομένη ὑπὸ τῶν συγκεχυμένων θορύβων, ὑπὸ τῶν κραυγῶν τῶν φρατριῶν καὶ τῶν δημοσίων παθῶν. Μάτην ὅμως πᾶσα ἐξουσία σπουδάζει νὰ τὴν μορφώσῃ ὡς ὀρέγεται, νὰ τὴν ταῦτιση πρὸς τὸ συμφέρον καὶ τοὺς ἰδιοτελεῖς αὐτῆς σκοπούς.

Δύνανται νὰ τὴν καταθλίψωσι, νὰ τὴν πνίξωσιν, ἴσως δὲ καὶ νὰ τὴν ἀφανίσωσιν, οὐδέποτε ὅμως θέλουσι δυνηθῆ καὶ νὰ τὴν διευθύνωσι διότι φυλάσσεται ὡς παρκαταθήκη ἐν τῷ νῶ τῶν φρονίμων ἐν ταῖς καθαρῶν αὐτῶν συνειδήσεσιν. Εὐθύς ὡς ἡ σύγχυσις ἀρχίζει νὰ καθησυχάζῃ, ἡ κοινὴ γνώμη ἔχουσα ὁδηγὸν αὐτῆς τὸν θεὸν τῶν ἐπιστημῶν, ὅπως μὴ κινδυνεύσῃ εἰς ἀποπλάνησιν τινα, ὅπως μὴ ἀναβυθισθῆ κατὰ τὸ σύνθημα ἐν τοῖς σφάλμασιν, ἅπερ ἅπαξ ἀπέφυγεν, ἐπαναλαμβάνει τὴν βραδείαν τῶν προόδων αὐτῆς κίνησιν. Τὰ δὲ νομιζόμενα ὅτι ἔκαμε ταχέα βήματα, εἴτε πρὸς τὰ ἐμπρός, εἴτε πρὸς τὰ ὀπίσω, εἶνε ὡς νὰ μὴ ἐγένοντο, εὐρίσκουσιν αὐτὴν ἐν ᾧ τὴν κατέλιπον σημείῳ, ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς τρικυμίας, ἰσχυροτέραν ὅμως καὶ σεβασμιωτέραν, διότι ἡ ἀνάμνησις καὶ αἴσθησις τῶν κακῶν, τὰ ὅποια ἐδοκίμασαν παραβλέψαντες τὴν ὁδηγίαν αὐτῆς, προστάττουσιν ἤδη ἐπιτακτικώτερον ὅπως τὴν ἀναλάβωσιν ὡς ὁδηγὸν ἀπαρῆκτον. Ἀποβάλλει μικρὸν κατὰ μικρὸν τὰς τοῦ χύδην ὄχλου ιδέας καὶ φρονήματα καταλείπουσα πάντοτε διάστημα τι μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν νεωτέρων προόδων τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Ἰνα θριαμβεύσῃ δὲ εἰς ὅλας αὐτῆς τὰς μάχας ἐκλέγει τὸ στάδιον, ἀρπάζει τὸν καιρὸν, καὶ ἀναμένουσα οἰκονομεῖ τὴν ἔκβασιν τῶν περιστάσεων.

Ἐν τοιαύτῃ, οὕτως εἰπεῖν, κολυμβήθρα βαπτιζομένη ἢ τοῦ λαοῦ γνώμη καὶ φωτιζομένη διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ σπινθῆρος, ὃν παράγει ἢ ἐν τῇ συνομιλίᾳ παράτριψις τῶν ἀτόμων, καλεῖται κοινὴ γνώμη· εἶνε ἢ τοῦ θεοῦ φωνή.

Πόσον ὅμως πλανῶνται οἱ ὡς κοινήν γνώμην ὑπολαμβάνοντες τὰ ἐν ἀνωμάλοις καιροῖς ὑπὸ τῶν δημοκόπων σχηματιζόμενα καὶ κινούμενα ὄχλαγωγικὰ ρεύματα καὶ πόσον παραγνωρίζουσι τὸ ἀληθές αὐτῶν συμφέρον οἱ ἄρχοντες καὶ κυβερνῶντες, οἵτινες ἀντὶ τῆς ἀληθοῦς κοινῆς γνώμης ἦν πάντοτε πρέπει νὰ ἔχωσιν ὄδηγὸν ἐκμεταλλεύονται τὰ τῆς πλάνης, τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς δημοκοπίας προϊόντα.

Ἡ ἐμβριθὴς καὶ τῆς ἀληθείας συνοπαδὸς ἱστορία ἢ οὐχὶ διὰ τοῦ πρίσματος προλήψεως ψευδοῦς, ἢ ἀπάτης ἐκουσίου τὸν ἱστορούμενον διοπτεύουσα καὶ ἐξετάζουσα, γέμει παραδειγμάτων, καθ' ἃ, τὰ κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον σχηματιζόμενα ρεύματα ὡς δημόσιον φρόνημα ἢ κοινὴ γνώμη ὑποληφθέντα ἐπήνεγκον ἐν πᾶσι καὶ πάντοτε μεταβολάς· ἀλλ' αἱ μεταβολαὶ αὗται ὑπῆρξαν αἰετοτε προσωριναὶ καὶ ἀντὶ νὰ ὠφελήσωσιν ἔβλαψαν μᾶλλον τοὺς ὑποκινήσαντας καὶ ὑποθάψαντας. Παραλείπομεν τὰ εἰς τὴν ἱστορίαν ἀνήκοντα παραδείγματα καὶ δὴ τελευταῖόν τι τοιοῦτον, περὶ οὗ ἀκόμη ὑπάρχουσι πολλοὶ οἱ διαφόρως κρίνοντες, τὰς βουλευτικὰς παρ' ἡμῖν ἐκλογὰς τῆς 7ης Ἀπριλίου. Ποῖον φύλλον ἐφημερίδος ἀντιπολιτευομένης τὸ ὑπουργεῖον Τρικούπη δὲν διεκήρυξεν ὅτι τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐν λόγῳ ἐκλογῶν ἐκπροσωποῦσι τὸ δημόσιον τοῦ τόπου φρόνημα, ἢ ποῖον φύλλον ἐφημερίδος κυβερνητικῆς δὲν παρεδέχθη τοῦτο διὰ τῆς σιωπῆς του;

Ἐν τούτοις πᾶν ἄλλο ἢ τὸ δημόσιον φρόνημα ἐκπροσωποῦσι τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐκλογῶν ἐκείνων τῆς 7 Ἀπριλίου.

Ἄγνοεὶ τὸν πολιτικὸν τῆς πατρίδος του βίον καὶ ὑποπίπτει εἰς πλάνην ἀσύγγνωστον ὁ ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων ἐκλογῆς τινος ζητῶν νὰ ἐρμηνεύσῃ τοῦ τόπου τὸ φρόνημα.

Εἶνε ρεῦμα ἐκλογικόν, πολὺ διάφορον τοῦ δημοσίου φρονήματος, ἐκεῖνο, ἐν ᾧ πνίγονται πολλάκις ἀνεμφισβήτητοι ἐπιρροαί, χάνονται Καλλιγᾶδες, καὶ δι' οὗ σύρονται ἀσυνειδήτως καὶ ἀκατανόητως εἰς τὴν ἐπιτυχίαν ἐπιτήδευοι δημοκόποι, πολιτικοὶ χρεωκόποι εἰς τὰ ἀπόθετα μέχρι τοῦδε σκευὴ ἀποσκυβαλισθέντες καὶ ἀνιῶμενοι ἐν τῷ εὐρώπῃ τῆς ἀρχαίας, ἀπόσχολοι νεανίσκοι ὄνειρευόμενοι βῆμα καὶ ἀγορεύσεις καὶ χειροκροτήματα καὶ ἄλλοι τέλος χειρῶνακτες, γλιχόμενοι τῆς ἀθηναϊκῆς βραστόνης, τῶν δισχιλίων δραχμῶν τοῦ ταμείου καὶ τῶν ὄψων τῶν βασιλικῶν ἐστιάσεων.

Ὅστις μικρὸν μελετήσῃ τὰ αἴτια, ἅτινα παρήγαγον τὰ ἀποτελέσματα τῆς ψηφοφορίας ἐκείνης τῆς 7ης Ἀπριλίου, βεβαίως δὲν θὰ θεωρήσῃ ταῦτα, ὡς προϊόντα τῆς κοινῆς γνώμης.

Ἡ ὑφισταμένη τότε ἐν τῷ τόπῳ οικονομικὴ καχεξία, ἥτις ἦτον ἀπόρροια τῆς ἐν ἀπάσῃ τῇ Εὐρώπῃ ἐπικρατούσης τοιαύτης καὶ τὴν ὁποῖαν παρ' ἡμῖν ὑπέθλαψαν πρῶτον ἡ ἀπώλεια τοῦ σπουδαιοτάτου προϊόντος τῆς σταφίδος, δεύτερον τὸ πραξικόπημα τῆς ἐν Ἀθήναις ποινικῆς δικαιοσύνης, ἥτις ἐγένετο παραίτιος νὰ καταστραφῶσι σπουδαῖοι τραπεζίται, παρέχοντες ἑκατομμυρίων πιστώσεις εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς καὶ νὰ κλείσῃ τότε σχεδὸν τὸ χρηματιστήριον, ὅπερ τοσοῦτον διηυκόλυσε τὰς συναλλαγὰς, τρίτον ὁ ἀπότομος περιορισμὸς τῶν πιστώσεων τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, τέταρτον ἡ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη προσβαλοῦσα αἴφνης τὴν πρωτεύουσαν οἰκοπεδομανία, ἡ καταστῆσασα τόσα κεφάλαια ἐξ ἐνεργητικῶν παθητικῶν καὶ διὰ τῆς ἐπελθούσης, ὡς ἦν ἐπόμενον, ὑποτιμῆσεως τῶν οἰκοπέδων καταδικάσασα ταῦτα εἰς ἀπραξίαν, πέμπτον ἡ ἐπὶ τρία καὶ πλέον ἔτη διατήρησις κατὰ τὸν χρόνον ἐκείνον, ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ κ. Τρικούπη, πράγμα ἀσύνηθες ἐν Ἑλλάδι καὶ ἱκανὸν νὰ μεταβάλλῃ εἰς τυρρηνικὴν σάλπιγγα τὰ στόματα τῶων πεινῶντων θεσιθηρῶν καὶ τελευταῖον ἡ ἀποθάρρυνσις, τὴν ὁποῖαν ἐπέπευσε εἰς τὸν τόπον ἡ ἀντιπολίτευσις φιλοτιμηθεῖσα νὰ παραστήσῃ τοῖς πολλοῖς τὴν μὲν Ἑλλάδα ὡς τὸν παθόντα θαλάσσιον θεὸν Γλαῦκον, οὗ ἡ ἀρχαία φύσις εἶχε καταστῆ δυσδιάκριτος, διότι, κατὰ Πλάτωνα, ἄλλα μὲν παλαιὰ τοῦ σώματος μέρη ἐξεκλάσθησαν, ἄλλα κατασυνετριβήσαν, πάντα ὑπὸ τῶν κυμάτων κατελωβήθησαν, εἰς πολλὰ δὲ προσεκολλήθησαν ὄστρεα καὶ φύκα καὶ πέτραι «ὥστε παντὶ μᾶλλον θηρίφ' ἔοικεν, ἢ οἶον ἦν φύσει», ἐαυτὴν δὲ ὡς τὴν Ἀθηναῖν μέλλουσαν διὰ τῆς μαγικῆς ῥάβδου νὰ ἀποπλύνῃ τὰ ὄστρεα καὶ τὰ φύκα καὶ ἀποδείξῃ θεὸν καὶ πάλιν τὸν δυσδιάκριτον Γλαῦκον. Ἴδου ἐν συντομίᾳ τὰ αἷτια τὰ παραγαγόντα τὴν οικονομικὴν παρ' ἡμῖν καχεξίαν, ἦν τοσοῦτον ἐπιτηδείως ἐξεμεταλλεύθη ἡ ἀντιπολίτευσις τότε καὶ ἥτις τοσοῦτον συνετέλεσεν εἰς τὸν σχηματισμὸν ρεύματος κατὰ τὴν ψηφροφορίαν τῆς 7ης Ἀπριλίου. Ἄλλ' ἀνεξαρτήτως τῆς ἐν λόγῳ καχεξίας ἦν ὁ πολὺς λαὸς μὴ δυνάμενος νὰ ἐξηγήσῃ ἀπέδιδεν εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Τρικούπη, ἦν ἐκδικούμενος διὰ τοῦτο κατεψήφισε τοὺς φίλα αὐτῇ φρονούντας ὑποψηφίους βουλευτὰς ἐν τῇ ἐκλογῇ τῆς 7ης Ἀπριλίου, ἐν Ἑλλάδι ἰδίᾳ εἰς τὸν σχηματισμὸν ἐκλογικῶν ρευμάτων συντρέχουσι καὶ πολλαὶ ἄλλαι περιστάσεις οὐδεμίαν σχέσιν πρὸς τὴν πεφωτισμένην τοῦ λαοῦ γνώμην ἔχουσαι. Ἔσο λ. χ. Καλλιγᾶς ἐν Ἀθήναις καὶ ἀπόλαυε τῆς ἧς ἀπολαύουσιν ὑπολήψεως καὶ ἐκτιμῆσεως

ὅταν προσκἀθίσαιαν,
 ἑπιφανείας ὅπως δ
 κὸν τοῦτο οὐδ' ἔ
 ἐπιφανείας καὶ
 συμμάχων βεβ
 ῥαθούσης βεβ
 ἔσαν ἐπὶ τῆς
 εἰνοίας

οι ἔξοχοι ἄνδρες· εἰς ἐπιτήδειος δημαγωγὸς δύναται ἐν ὄρα ἐκλογικῆς πάλης νὰ σχηματίσῃ καὶ σύρῃ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀκατάσχετον ρεῦμα καὶ σὲ πνίξῃ ἐν αὐτῷ. Ἔσο Ῥάλλης ἐν τῇ ἀκμῇ σου· ἀλλὰ μὴ εἴπῃς ξεμύτισε ἐὰν τολμᾷς εἰς τὸν Φιλήμονα, διότι κινδυνεύεις νὰ ἴδῃς ἀνατετραμμένους τοὺς ὑπολογισμοὺς σου καὶ φροῦδα τὰ ἐκλογικὰ σου κεφάλαια, τὰ ὅποια διὰ μυρίων κόπων καὶ θυσιῶν ἀπέκτησας.

Ἔσο Μητσόπουλος ἐν τῇ ἰσχύϊ σου καὶ προστάτευσον ὅσον δύνασαι τὰ συμφέροντα τοῦ Δήμου, οὐ ἄρχεις. Μία ἐπιτηδεῖα διαδόσεις, ἐν ὄρα ἐκλογικῆς παραζάλης, διὰ τοῦ ἐπιθέτου ξεπόλυτοι δύναται νὰ σοῦ ἀφαιρέσῃ ἐκ τῶν χειρῶν τὴν δημοτικὴν ἐξουσίαν, ἣν τοσοῦτον ἐπωφελῶς διεχειρίσθης.

Ἔχε ὡς ἄτομον ὅσον θέλεις ἐπιρροὴν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ σου καὶ ἀπόλαυε ὅλης τῆς ἀγάπης καὶ ὑπολήψεως τῶν συνεπαρχιωτῶν σου, ἢ ἔσο γνωστὸς μόνον ἐν ᾧ ἐγεννήθης χωρίῳ· εἰς ἐπιτυχῆς συνδυασμὸς μόνον δύναται μετὰ τῆς μεγίστης εὐκολίας νὰ σὲ ἀποκλείσῃ τοῦ βουλευτικοῦ περιβάλου ἢ καὶ νὰ σὲ εἰσαγάγῃ διὰ τῆς ἐπονειδίστου ἀνταλλαγῆς τῶν ψήφων, τῆς ἀναμνησκούσης τὴν πατριαρχικὴν ἐκείνην ἐποχὴν, ἐν ἣ ἀντηλλάσσετο μέδιμνος βαλάνου ἀντὶ τεσσάρων δορῶν προβάτου.

Ἴσως οἱ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ Ἑλληνας δὲν ἐννοοῦσι τί σημαίνει ἢ τί δύναται νὰ σημαίῃ ἢ λέξις συνδυασμὸς, προκειμένου περὶ ἐκλογῶν καὶ ἐκλογῶν μάλιστα ἐνεργουμένων διὰ σφαιριδίων. Δυσεξήγητον ἄκουσμα καὶ νόημα ἀκατάληπτον ἔσεται δι' αὐτούς, πῶς ὄντα λογικά, καλούμενοι ἄνθρωποι, πῶς συνταγματικοὶ πολῖται οὐδὲν ἄλλο ἔχοντες τιμαλφέςτερον ἢ τὸ τῆς ψήφου αὐτῶν δικαίωμα, εἶνε δυνατὸν νὰ διατίθενται παρὰ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ κομματάρχισκου ὡσεὶ ἀγέλη κτηνῶν ἀγομῆνων εἰς βοσκὴν. Οἱ συνταγματικοὶ ἡμῶν πολῖται καὶ ἰδίᾳ οἱ τῶν ἐπαρχιῶν, οἱ τοσοῦτον ὄριμοι διὰ τὴν κυβερνητικὴν ἀποκέντρωσιν καὶ τὴν πλήρη αὐτοδιοίκησιν, πολὺ ἔτι ἀπέχουσι τοῦ νὰ ἐννοήσωσιν παραδεχθῶσι πόσον ἀπόβλητος καὶ ἐξευτελιστικὴ καὶ φιν ἀναξία ἐλευθέρων ψηφηφόρων εἶνε ἢ ἀπὸ τῆς παλείας κρατήσασα ἐλευθέρων συνήθεια τῶν βουλευτικῶν οὗ συνεταρισμοῦ τῶν ἐκλογικῶν κεφαλαίων. Τὸ καὶ αὐτῆς τῆς πρωτευούσης δυστυχῶς λείπει· ἐν ταῖς ὑπάρχει ὑποψήφιος, ὅστις νὰ μὴ καταβάλλῃ πᾶς ὡς ἐκκολάψῃ ὑπὸ τὸν θερμουργὸν ἥλιον τῆς κυκλι κομματάρχικῆς ἐπιρροῆς τὸ ὄν τοῦ συνδυ-

ασμοῦ. Ἴδου οἱ λόγοι, δι' οὓς ἡ κοινὴ γνώμη δὲν ὑπάρχουσα φαίνεται ἐν τοῖς ἀποτελέσμασι τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας.

Ἴδου διατι ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐκλογῶν τῆς 7 Ἀπριλίου κρίνοντες δὲν δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν ὅτι καὶ τότε ἀπέτυχεν ὁ Τρικούπης ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἢ ὅτι ἐνίκησεν ὁ Δεληγιάννης.

Ἐλεύσεται ὦρα καθ' ἣν ἐξελεύσεται ἐκ τῶν σπλάγχων αὐτῶν τοῦ ἔθνους ὡς ἡ Ἀθηνᾶ ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς πάνοπλος ἡ κοινὴ γνώμη ἵνα παραδώσῃ τούτους δεσμίους ἢ ἐστεφανωμένους εἰς τὸ κριτήριον τῆς ἱστορίας.

Ἐλεύσεται ὦρα, καθ' ἣν εἰσακουσθήσεται ἡ φωνὴ τοῦ λαοῦ ἢ τοῖς ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ ἀκούοντες ταύτης ζήσονται.

Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1888.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΠΑΛΕΞΑΝΔΡΗΣ

ΤΟ ΜΝΗΜΑ ΜΟΥ

Τοὺς οὐρανοὺς παρακαλῶ
νὰ μοῦ χαρίσουν μνημα
τοῦ στήθους σου τὸ δροσερὸ
καὶ γαλατένιο κῦμα.

Ἄλλὰ τὴν ὕστερη πνοή
ποτὲ νὰ μὴ μου σθήτουν,
καὶ τοῦ θανάτου μου ζωὴ
ἐκεῖ νὰ τοῦ χαρίσουν.

Ἄς πάη τὸ σῶμα κ' ἡ καρδιά,
ψυχὴ καὶ μνήμη ἄς μείνῃ.
Νὰ γράφῃ ἡ μνήμη τὰ φιλιὰ,
ὅσα ἡ ψυχὴ σοῦ δίνει.

Ἄν ἡ ζωὴ μου κουρταλῇ
τὴν θύρα τῆς ἀβύσσου
κἄν ἄς χορτάσω 'ς τὴ θανή
γλυκάδαις παραδείσου.

Ὁκτώβριος 1888.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΜΑΝΟΥΣΟΣ